

למה "המערב"?

יורי סלזקין

מהו המערב? אילו יסודות משותפים יש למרכיבי היחידה הזאת ומה מגדיר את גבולותיה? ספר חדש מגולל את תולדותיו של רעיון המערב. הוא מראה שהאידיאה של המערב כקהילה תרבותית צמחה מתוך עיי החורבות של אותה קהילה עצמה. המערב מגדיר עצמו באמצעות "מהויות" מסוגים שונים, אבל חלקן אינן מתיישבות היטב זו עם זו – למשל "חירות" ו"נצרות". עם זאת, שני דברים נותרו תמיד בעינם: האיום החיצוני מצד רוסיה, והפחד מפני התפוררות פנימית

פברואר 2026

מערב" חב את עצם קיומו לרוסיה.

י"ה

עד סוף המאה השמונה-עשרה, עולם הנצרות הלטינית הפך ל"אירופה". אבל אף שמאז

ימי פטר הגדול נמתחה אירופה עד סנקט פטרבורג, מרבית האירופים לא ראו ברוסיה חלק מהם. לפי ספרו של גאורגיוס ורוקסקיס *The West: The History of an Idea*, רעיון המערב סיפק לכך פתרון הולם.

אחרי שהאימפריה הרומית והכנסייה הנוצרית התפצלו לאגף "מערבי" ולאגף "מזרחי", המושגים "מערב" ו"מזרח" שימשו לעיתים כקיצורים פוליטיים וכנסייתיים, אך לא כתוויות קולקטיביות. הביזנטים קראו לעצמם "רומאים", נודעו לכל האחרים בשם "יוונים", וקראו לנוצרים הרומים-הקתולים "לטינים" או לעיתים "פראנקים". לנוצרים המערביים לא היה אכפת להיות לטינים ולפעמים פראנקים, אבל הם לא היו בטוחים כל כך כיצד עדיף לקרוא לעצמם; היה מערב (אימפריאלי, גיאוגרפי, נוצרי), אבל לא היו "מערביים". החלוקה העיקרית של אירופה הייתה לרוב דווקא בין צפון ודרום.

התמונה החלה להשתנות אחרי שרוסיה הביסה את צבא נפוליאון ב־1812, התקדמה מערבה באמצעות כיבוש פינלנד ודוכסות ורשה, הקימה את הצבא הגדול ביותר ביבשת ונעשתה לבורג המרכזי במערכת המדינתית של אירופה, ובסופו של דבר ל"שוטר" שלה. "הרוסים", כתבה מאדאם דה סטאל אחרי ביקור במוסקבה ובפטרבורג, "דומים לדעתי הרבה יותר לתושבי הדרום, או למעשה - המזרח, מאשר לבני הצפון". אנרי דה סן-סימון הציע לייסד פדרציה "מערב-אירופית" בלי רוסיה; האב דה פֶּרְה הציע לייסד פדרציה שתתייצב נגד רוסיה; המרקזי דה קוסטין, בספרו *La Russie en 1839* (רוסיה ב־1839), הזהיר

מפני תוכניות הצאר להכניע את "המערב". אבל היה זה אוגוסט קונט, ממציא הסוציולוגיה, הפוזיטיביזם, האלטרואיזם ו"דת האנושות", שהחליט - ולבסוף טבע את הנוהג - להתייחס ל"מערב" כאל קהילה תרבותית בעלת היסטוריה משותפת.

המונח "העולם הנוצרי" יכול היה להתפרש באופן שכולל את רוסיה, והתמקד רק באחד מבין היסודות הרבים שעיצבו את מה שקונט כינה "חיל החלוץ של האנושות": "חמש האומות המתקדמות - הצרפתים, האיטלקים, הספרדים, הבריטים והגרמנים - אשר מאז ימי קרל הגדול תמיד הרכיבו שלם פוליטי". המונח "אירופה" יצר בעיה אחרת, והתעלם מן המעוזים שהחזיק אותו "חיל חלוץ" מעבר לים. השם היחיד שהצביע על שורשים משותפים רלוונטיים בלי לפתוח את עצמו להסתננויות בלתי רצויות היה l'Occident - "המערב". לפי קונט, "רפובליקה מערבית" עתידית שבירתה פריז תרכיב את ליבתה של אנושות מאוחדת ותעזור להתגבר על "מחלת המערב", הנובעת מן הפרוטסטנטיות, הדיאזים והספקנות ואשר באה לידי ביטוי ב"התקוממות עיקשת של תבונת היחיד נגד כלל תקדימי האנושות" (כלומר נגד "המסורת", בהבנה רחבה של הביטוי).

תלמידיו של קונט סייעו לו להפיץ את הבשורה. הפוזיטיביסט המוביל בבריטניה, ריצ'רד קונגריב, טען ב-1866 שאבד הכלח על הסדר האירופי שהתבסס על הסכם וינה מ-1815. "סילוקה של רוסיה מן המערכת הוא הצעד הגדול הראשון לעבר התיקון", כתב. "רוסיה היא מעצמה מזרחית ולא מערבית", משום שלא עוצבה בידי "הטיפוח האינטלקטואלי של יוון", הארגון החברתי של האימפריה הרומית, "המבנה הקתולי הפיאודלי של אירופה בימי הביניים" והתמורות המהפכניות של מאות השנים האחרונות.

מרבית הכותבים הגרמנים שאימצו את רעיון "המערב" הניחו שתפקידם הוא להשגיח על החזית המזרחית. כפי שניסח זאת בשנת 1853 גוסטב דיזל, גדול המומחים הגרמנים ב"שאלה המזרחית", המדינה הרוסית מציבה "איום גדל והולך על ההתפתחות העצמאית של אומות המערב, ובפרט על התפתחותה של גרמניה". הסוציאל-דמוקרטים אוגוסט בּוּלְ ווילהלם ליבְּקֶכְט טענו שבהתנגדות לסיפוח הגרמני של חבלי אלזס ולורן, מעמד הפועלים הגרמני פעל "למען האינטרסים של הציוויליזציה המערבית ונגד הברבריות של הקוזאקים". פרידריך ניטשה העדיף לדבר על "אירופים", אבל עבר למונח פחות מכליל כאשר השווה בין החולשה והפקפוק העצמי של חברה חסרת עמוד שדרה ובין "אותו פאטאליזם אמיץ, בו מכלכלים עוד היום למשל הרוסים את החיים ללא התמרדות, וזה יתרונם על פנינו, אנשי המערב".^[1] הוא כתב:

המערב כולו איבד את הרצון למסורת, לסמכות, לנשיאה באחריות כלפי מאות בשנים, להזדהות עם שרשרת דורות קדימה ואחורה עד אין סוף. כל היכן שרצון זה מצוי, נוצר משהו מעין ה"אימפריום רומאנוס": או כמו רוסיה, המעצמה היחידה בימינו שהתמד בגופה, שיכולה לחכות, שעוד יכולה להבטיח דבר - רוסיה, המושג הניגודי לכל פיצולן העלוב של מדינות אירופה, ולעצבנות.^[2]

קהילה אטלנטית

לאמריקאים היו ספקות משלהם בקשר לעולם הישן, וגם היה להם "מערב" משלהם לכבוש ולבנות סביבו מיתולוגיה; אבל היו חוקרים בעלי קשרים באירופה שבירכו על רעיון המערב האטלנטי שיתייצב מול הברבריות. בנג'מין אייד וילר, פרופסור ליוונית ולפילולוגיה משווה באוניברסיטת קורנל ולימים נשיא אוניברסיטת קליפורניה (שהונצח עוד בחייו באמצעות אולם וילר, בניין אדיר בסגנון ניאורקלאסי שהוקם בקמפוס של ברקלי), בילה ארבע שנים באוניברסיטאות גרמניות ושב כשבאמתחתו נבואה בדבר עימות אחרון ומכריע בין המזרח ובין "הרעיון האוקסידנטלי". רעיון זה, כתב במאמר שפרסם בשנת 1897, כלל זכויות פרט ושוויון בפני החוק. המכשול המרכזי בפני מימושו היה רוסיה האוריינטלית בלבוש אוקסידנטלי (אחרי פטר הגדול), ו"העקביות האיזומה" של מדיניות החוץ שלה "המתעמרת בזכויות, האדישה לאמת, הממוסגרת בתוכנית רב־דורית ומומשגת במונחים של אימפריה עולמית". כעבור שלוש שנים אימץ את התזה של וילר פרופסור מאוניברסיטת ויסקונסין - פול סמיואל ריינש, בן להורים אמריקאים ממוצא גרמני, תלמידו של פרדריק ג'קסון טרנר ולימים השגריר האמריקאי בסין. "דמותה של רוסיה, היצואנית המערבית העיקרית של האוריינטליזם", כתב ריינש, "תופסת מקום מתרחב והולך בדמיונם של אנשים, והקסם המוזר שמהלך כוחה על החיים הפוליטיים בימינו נובע במידה לא מבוטלת מן הנטיות האנטי־אינדיווידואליסטיות של תרבותה". אם הייתה רוסיה מורשית להתרחב בלא גבול, "אנגליה, בהתנגדותה אליה, הייתה מלוהקת לתפקיד העגום של קרתגו".

עד סוף המאה העשרים כבר התבסס הרעיון שלפיו "המערב" הוא הציוויליזציה האירופית בניכוי רוסיה ובתוספת המושבות הבריטיות (ואולי גם האיבריות). רוב האנשים הסכימו שהרעיון צמח מן העת העתיקה הקלאסית ומן הנצרות הלטינית, שהוא חב משהו לרנסנס, לרפורמציה ואולי גם לנאורות, ושהוא מייצג גרסה כלשהי של ליברליזם. היפוכו של "המערב" היה "המזרח" (לרבות מרבית מזרח אירופה) ושאר העולם שלא יושב בידי האירופים המערביים, בלי קשר למיקום בשושנת הרוחות. מדינות לא מערביות הציגו אתגרים שונים והזדמנויות שונות, אבל אף אחת מהן לא השתוותה לרוסיה: רוסיה הייתה הקרובה שבהן, הגדולה והחזקה שבהן, בלתי־מערבית באופן הכי פחות מובהק - ולכן דרשה פעולות חוזרות ונשנות של סימון גבולות. הרוסים לא התנגדו. היו בהם מי שראו עצמם כאירופים, אבל אף אחד מהם - אפילו לא אלה ש"התמערבו" - לא התיימר להשתייך למערב.

המלחמה הגדולה איימה לפצל את המערב. כותבים צרפתים ובריטים חשפו את הברבריות המתועשת של "ההונים"; אמריקאים תומכי מדינות ההסכמה זיהו את "המערבי" עם ה"אטלנטי" וקראו להגן על מטרות משותפות (כי במילותיו של וולטר ליפמן, "המלחמה נגד בריטניה, צרפת ובלגיה היא מלחמה נגד הציוויליזציה שאנחנו חלק ממנה"); ואילו אינטלקטואלים גרמנים מסוימים - ובפרט, באופן השערורייתי ביותר, תומס מאן - הלכו בעקבות הסלאבופילים ודיברו בשבחי המידה הטובה של חוסר־מערביות (במובן של מלאכותיות, שטחיות ומסחריות אינטרסנטית). המהפכה הבולשביקית השיבה לרוסיה את המעמד של מלכת הברברים, אבל הזעזוע מן המלחמה ומשבר הליברליזם יצרו שטף קבוע של נבואות חורבן, שאת הפופולרית והקודרת ביותר מביניהן פרש אוסוולד שפנגלר ב־*Der Untergang des*

Abendlandes (שקיעת המערב) (1918): שפנגלר טען באריכות יתרה שהתרבות "המערב-אירופית האמריקאית", שפעם הייתה נמרצת וחבורה לרוסיה בשגגה עקב שימוש מופקר במילה "אירופה", הגיעה לעידן הזקנה האימפוטנטית.

העיתונאי הצרפתי הקתולי השמרן אנרי מאסיס הגיב על כך ב-1927 בכתבת *Défense de L'Occident* (להגנת המערב), מסה שבה טען כי הגרמנים היו להוטים לחזות את קץ הציוויליזציה המערבית (ולאמץ בעצמם עוד ועוד אופנות אוריינטליות) משום שהיו זרים למורשת היוונית-רומית, ספגו אותה באופן בלתי שלם ובלתי מיומן, ונכשלו שוב ושוב בניסיונותיהם להכניע את יורשיה. בסכסוך שניצת בעקבות זאת שרד המערב של קונט הודות למאמציהם של שני קטבים: האחד היה האוניברסיטאות בארצות הברית, שמיסדו את לימודי "תרבות המערב" ("שגובשו לראשונה", על פי ההיסטוריון ויליאם ה' מקניל, לצורכי תמיכה "בלוחמנות האמריקאית ב-1917"), והאחר היה הרוסים (לא כל שכן "הסובייטים"), שהמשיכו לתפקד כ"מזרח" הקרוב והמאיים ביותר. על פי המשפטן הגרמני קרל שמיט, ההשתלטות הבולשביקית העצימה את הברבריות הרוסית משום שחיברה יחדיו "שני גושים עצומים שהמסורות והתרבות של אירופה המערבית היו זרות להם לחלוטין [...]": הפרולטריון בערים הגדולות, על טינתו המעמדית, והיסוד הרוסי, שהלך והפנה עורף לאירופה".

במילותיו של חוקר תולדות הספרות הגרמני ארנסט רוברט קורטיוס, שהתייחס לספרו של מאסיס, "אם יש להגן היום על המערב (*das Abendland*), כי אז צריך הדבר לקרות עם גרמניה ולא נגד גרמניה". תומס מאן הגיע בסופו של דבר למסקנה דומה. אינטלקטואלים רוסים, כתב בשנת 1922, סובלים רדיפה מסוג ש"אנחנו במערב איננו מסוגלים אפילו לדמיין".

עליית הנאציזם הביאה לכך שבכל זאת צריך היה להגן על המערב מפני גרמניה. ההסכם בין הנאצים לסובייטים הסיר כל ספק באמצעות חשיפת שתי המתחזות גם יחד. הדבר "אולי סיבך את הבעיות הדיפלומטיות והצבאיות של העולם", כתב ליפמן, אבל "הוא פישט והבהיר היטב את הבעיה הרוחנית". הבעיה הרוחנית הסתבכה שוב כאשר הנאצים פלשו לברית המועצות. שתיהן טענו שהן נלחמות בברבריות: הנאצים בשמה של "אירופה חדשה", והסובייטים בשמה של "הציוויליזציה העולמית". סימון וייל הגיבה בקידום הרעיון של ריענון המערב, כך שיועשר ב"ציוויליזציות העתיקות של המזרח"; אלכסנדר קוז'ב - בקידום של מערב לטיני שמרכזו בצרפת; ורמון ארון - בקריאה לברית אנגלו-צרפתית שתגונן על "הציוויליזציה הליברלית". אבל חזונו של ליפמן הוא שגבר, כאשר זיהה את המערב עם "הקהילה האטלנטית" בהובלתה של וושינגטון. "בדורנו", כתב ב-1939, "התרחש אחד האירועים הגדולים ביותר בתולדות האנושות. מרכז הכובד של הציוויליזציה המערבית חצה את האוקיינוס האטלנטי".

המלחמה הקרה עזרה לגיבוש "המערב" כאשר העמידה את אירופה המערבית תחת חסותה הצבאית של ארצות הברית, וחיברה אותה באופן עקבי יותר לליברליזם פוליטי וכלכלי. קבלתה של טורקיה לנאט"ו ב-1952 נתפסה כמעשה של אופורטוניזם גיאופוליטי, ואילו ניתוקו של מרכז אירופה נראה מבחוח כמהמורה אסטרטגית ומבפנים - כטרגדיה לאומית. מבחינת ההונגרים, הציכים או הפולנים, כתב מילן קונדרה, "המילה 'אירופה' אינה מייצגת תופעה גיאוגרפית אלא תפיסה רוחנית המקבילה למילה

'מערב', ואילו "המשמעות העמוקה של התנגדותם [לרוסיה] היא המאבק לשמר את זהותם - או במילים אחרות, לשמר את מערביותם" בתוך אימפריה "שאינה נראית כעוד מעצמה אירופית אלא כציוויליזציה ייחודית, כציוויליזציה שונה".^[3]

היהודים מתגייסים

מלאכת ליטושו וביצורו של רעיון המערב קסמה למהגרים יהודים שהיו להוטים לשמור "את האמריקאים בפנים, את הרוסים בחוץ, ואת הגרמנים על הברכיים" (כך מספרים שהגדיר הלורד איזמיי, המזכ"ל הראשון של נאט"ו, את מטרת הברית). הנרי קיסניג'ר סייע בהקמתו של פרויקט לתלמידי חו"ל בבית הספר ללימודי קיץ באוניברסיטת הרווארד. הפרויקט כלל קורס על הציוויליזציה המערבית, שנועד להראות כי הציוויליזציות של ארצות הברית ושל מערב אירופה "אינן אלא ענפים של אותו העץ". חנה ארנדט זיהתה את מקורות האויב "הטוטליטרי" של המערב בהיסטוריה שלו עצמו, וקשרה בין ארצות הברית ובין התקווה לעתיד שאיננו הרה אסון כל כך (בסיועה של אירופה, לאחר שתיגמל מן האנטי-אמריקאיות הרפלקסיבית שלה). ליאו שטראוס סבר כי הערובה הטובה ביותר נגד הברבריות המודרנית תהיה שיבה לציוויליזציה המערבית במין נישואים סוערים אך פוריים בין אתונה לירושלים. ובמישור מעשי יותר, מלווין לסקי ומייקל ג'וסלסון עזרו לארגן את ועידת החירות התרבותית (Congress for Cultural Freedom), בחסות הסי-איי-איי, שגייסה אינטלקטואלים בולטים, רבים מהם קומוניסטים לשעבר, להתנגד לברית המועצות. כפי שניסח שנים רבות מאוחר יותר הסוציולוג אדוארד שילס - בעצמו בן למהגרים רוסים ממוצא יהודי - "שני היהודים הרוסים האלה החליטו להציל את הציוויליזציה המערבית".

במובן אחד לפחות, הייתה זו מלחמה בטחנות רוח. הסובייטים מעולם לא תקפו את "הציוויליזציה המערבית" (אלא את הקפיטליזם והאימפריאליזם), ולמעשה התגאו בכך שהם נושאים את דגל "ההישגים הגדולים של התרבות העולמית" - בכוונם לקנון הספרותי והאמנותי המערבי, שבו רוסיה הייתה חברה מן המניין. בעוד לסקי וג'וסלסון עוסקים בהצלת הציוויליזציה המערבית, מוזיאון האמנות הפופולרי ביותר בברית המועצות היה הארמיטז' (שהקימה קיסרית רוסיה יקטרינה הגדולה ואשר הוקדש לחגיגת האמנות של מערב אירופה), וכמה מן הסופרים הנקראים ביותר שם היו ארנסט המינגוויי, ג'יי די סלינג'ר ואריך מריה רמרק.

לא הייתה לכך חשיבות רבה. מרבית הכותבים, ובהם גם ארנדט ושטראוס, הסכימו שהסכנה הגדולה ביותר לציוויליזציה האירופית אינה מגיעה ממזרח אלא מבפנים; ולא ממכפישיה המקומיים, שמספרם הלך וגדל בשנות השישים, כי אם מתוך פגם מבני גורלי. "המערב" נולד חולה (הפדרציה שהציע קונט נועדה לרפא אותו מן הבוז המשונה שבו התייחס לעברו שלו), ומעולם לא קם ממיטת חוליו. שפנג'ר אבחן את מצבו (מתוך חצי קריצה לאדוארד גיבון), וכפי שניסח זאת שטראוס, "למרות כל מה שמוטעה אצל שפנג'ר", כותרת ספרו - **שקיעת המערב** - התבררה כנכונה. "הברברזציה" של אירופה במאה העשרים, כתב שטראוס, הייתה תוצאה של "התפוררות הדרגתית והרס של מורשת הציוויליזציה המערבית". ההבחנה בין טוב לרע הוחלפה בהבחנה בין פרוגרסיבי לריאקציונרי. הקדמה הייתה פונקציה של ההיסטוריה; אבל ההיסטוריה הייתה חמקמקה מכדי לשמש קנה מידה, ועל כן "לא נשאר

עוד קנה מידה כללי".^[4] בספרו מ-1964 *Suicide of the West* ייחס גיימס ברנהם את "התכווצות [הפיזית] של המערב" לכשל רוחני שעמד בזיקה ל"דעיכת האמונה", והתפעל מן "הגאונות" שבעזרתה הצליחה "האידיאולוגיה של הליברליזם" להציג "תבוסה כניצחון, נטישה כנאמנות, חששות כאומץ לב, נסיגה כהתקדמות".

שום משמעות

בסופו של דבר, דווקא ברית המועצות התפרקה ראשונה. ה"התפשטות מזרחה" של המערב בימי השלום התבססה על פרשנות מקסימליסטית למרחב המחיה שלו: אירופה, ועל כן המערב, הייתה הכול למעט רוסיה. מרבית מזרח אירופה נעשתה למרכז אירופה, מרבית האירופים האורתודוקסים והמוסלמים מצאו את עצמם במערב, ואילו "האומות השבויות" שלחוף הים הבלטי קיבלו תפקידים חדשים: אם קודם לכן שימשו אזרחיהן כמערביים במזרח, הרי כעת הם נעשו מצילי המערב מפני המזרחיים (והיו למהגרי עבודה במערב אירופה).^[5] בארצות הברית, שני גלומים מאוחרים הלכו בעקבות קודמם הדבלינאי והתייצבו להגנת המורשת הספרותית. הרולד בלום הלל את השגב חסר התחרות של הקנון המערבי, שבליבו שייקספיר, "ממציאו של האנושי"; ואלן בלום טען שהמערב המציא את האדם כאשר גילה את התבונה. האחד סבר שהקנון הוא אוניברסלי מכיוון שהוא ייחודי, השני סבר שהוא ייחודי מכיוון שהוא אוניברסלי. הבלומים ניסחו את התנאים ושימשו כתמרורים. פרנסיס פוקויאמה טען כי ההווה של המערב הוא העתיד של כולם (ותיאר את מסלול ההתקדמות הזה במילים "להגיע לדנמרק", בלי להותיר ברירה למי שהעדיפו להישאר במקומם או ללכת למקום אחר). סמואל פי' הנטינגטון התעקש שהמערב היה "ייחודי, לא אוניברסלי", סימן את גבולותיו במקום שבו החלו האסלאם והנצרות האורתודוקסית, וטען שברית נאט"ו צריכה להגביל את עצמה בהתאם (בפרט במה שנוגע לאוקראינה). שניהם חיברו את המערב לדמוקרטיה הליברלית וראו את החיבור הזה בחיוב.

רבים חשבו אחרת. היו שהניחו כי ערכי המערב הם אוניברסליים, אך לא מערביים (מאחר שזכויות "טבעיות" הפכו ל"זכויות אדם"); אחרים סברו כי המערב ייחודי אך לא ליברלי, או שהליברליזם המערבי התאפיין בטורפנות ייחודית. ליברלים גרמנים, בהובלתם של יורגן הברמאס והיינריך אוגוסט וינקלר, היללו את גרמניה על כך שהיא מערבית אך בלתי ייחודית (מאחר שהניסיון לשרטט נתיב גרמני נפרד, Sonderweg, הוליך לאשוויוץ). גיימס קרת', תלמידו של הנטינגטון, טען שהמערב זנח את הנצרות והליברליזם, אימץ שילוב אקלקטי של זכויות אדם, רב-תרבותיות, אינדיווידואליזם אקספרסיבי ותרבות פופולרית, והפך לאנטי-ציוויליזציה גלובלית שהכריזה מלחמה על כל התרבויות המסורתיות, ובפרט על אלה שלה. מישל וולבק תיאר את אחת התוצאות האפשריות ברומן שלו **כניעה**:^[6] "אסלאם" פירושו כניעה לאלוהים; ל"מערב" אין שום משמעות ספציפית; עתידו של המערב הוא כניעה לאסלאם.

אחרי הלטינית

בספרו *The West: The History of an Idea*, גיאורגיוס ורוקסקיס מספר את הסיפור הזה בשנינות ובידענות ומציג תבונות עמוקות. התמזל מזלנו וההיסטוריה המקפת הראשונה של רעיון המערב היא גם הטובה ביותר, לפחות בעתיד הנראה לעין.^[7] מומלץ לכל מי שמגלגל בראשו רעיונות בנושא לקרוא אותו בקפידה ולהחזיקו בהישג יד. הכותב מקפיד להזהיר את קוראיו שהספר הוא היסטוריה של המונח ואינו עוסק בדבר עצמו, וששום הגדרה גורפת של "המערב" אינה אפשרית או רצויה; אבל הוא בוודאי מאמין כי פרשנויות מסוימות בעניין משכנעות יותר מאחרות, ובפרק הסיכום הוא מזהיר כי מעצם קיומו של ריבוי דעות בנושא "אין להסיק שלמעשה אין דבר כזה, 'המערב'". הוא כותב:

האנושות עשויה תרבויות או חברות שהן רחבות יותר מן האומה או ממדינת הלאום, ושונות זו מזו באופן שניתן לזהותן; בין שנרצה לקרוא להן "ציוויליזציות" או משהו אחר, אין להכחיש את קיומן של יחידות על-לאומיות כאלה שחולקות בינן לבין עצמן דברים שאינן חולקות עם אחרות.

יסודות משותפים משתנים, אבל בכל נקודת זמן "יש גורמים שמבדילים באופן אמין בין הציוויליזציות או התרבויות של חברות על-לאומיות כמו 'המערב' ובין אלה שמחוץ להן".

ורוקסקיס אינו מסביר כיצד לזהות גורמים כאלה, ורק רומז מדי פעם ל"מהויות"; אבל לפני שלושים וחמש שנים, כאשר לימדתי בשתי כיתות מדי סמסטר את הקורס "ציוויליזציה מערבית" (בלי לדעת שאולי אני עושה משהו בלתי ראוי), ספר הלימוד האהוב עליי היה *The Rise of the West* של מקניל, שלפי הגדרתו ציוויליזציה היא "כנראה" הקהילה הגדולה ביותר החולקת "קנון ספרותי משותף, והציפיות המשותפות שהקנון הזה ממסגר בנוגע להתנהגות האנושית". היתרון בהגדרה הזאת טמון בכך שהיא מציגה קריטריונים ברורים; הבעיה היא ש"המערב" כבר אינו מתאים לה.

פעם זה היה אחרת, כמובן. במשך כאלף שנים חלקו הנוצרים המערביים שפת קודש יחידה, אליטה אינטלקטואלית על-לאומית וקנון נוצרי וקלאסי יציב, ועל כן אפשר היה לראותם בבירור כציוויליזציה בת השוואה לזו הסינית, ההודית, האסלאמית, ושאר "יחידות על-לאומיות" שאליהן התייחס בדרך כלל המונח "ציוויליזציה" כפי שהגדיר אותו מקניל וכפי שמרמז אליו ורוקסקיס (שום דבר מן האמור לעיל לא היה נכון לעולם הנצרות האורתודוקסית, המזרחית, שאמנם הייתה לו אימפריית ליבה - תחילה ביזנטיון ואז רוסיה - אבל חסרה לו אחדות ציוויליזציונית).

הסדר המשותף הזה החל לקרוס במאה השש-עשרה. ההתרחבות הקולוניאלית של אירופה יצרה מיליוני מתנצרים חדשים שהתחנכו על ברכיה של נצרות רזה ופשטנית יותר בספרדית, בפורטוגזית, ובשפות מקומיות שעברו לשם כך סטנדרטיזציה. שילוב מאמציהם של פרוטסטנטים, הומניסטים ואנשי הדפוס ערער את מעמדם של כתבי הקודש הלטיניים באירופה ואפשר למגוון "לטינים" לשעבר לקדש את לשונותיהם הלאומיות - כשהם מצטרפים לאומות עתיקות יותר שעשו זאת כמו בני המאיה, הגיאורגים, הסלאבים והקופטים. בצרפת גברו הניאוקלאסיציסטים על המורשת הקלאסית, שפתו של מלך צרפת נעשתה לשפת השירה הצרפתית, ושפת השירה הצרפתית נעשתה ל"לטינית של המודרניים".

אבל יריבותיה העיקריות של צרפת, שהתאחדו ב־1707 להקמת הממלכה של בריטניה הגדולה, הן שהגיבו ליומרות האוניברסליות של פריז כאשר שרטטו את הנתים הקצר ביותר למהפכות של השפות הלאומיות, ובסופו של דבר לקריסתו של עולם הנצרות הלטינית. אוסיאן - הומרוס סקוטי שהמציא גיימס מקפירסון בשנות השישים למאה השמונה־עשרה - הפך לסנסציה ספרותית בינלאומית ולמקור הראה למהפכה הרומנטית, ונעשה מודל לאינספור חיקויים. הסאגות האיסלנדיות, **שירת הניבלונגים**, **שירת רולאן**, **שירת אל סיד וביאוולף**, למשל, קודמו והוללו כולם כאוצרות לאומיים; כתבי יד עלומים מימי הביניים התגלו פתאום או פשוט פוברקו; וסיפורי עמים לוקטו באופן מסודר והועלו על הכתב, נאמנים לגרסת העל־פה או בגרסאות אפיות מורחבות מאוד (כמו **קאלוואלה** הפינית, שחברה בידי אליאס לנרוט).

הפיצול הלאומי

אבל מרבית האומות ההומריות החדשות, וסקוטלנד בכלל זה, הלכו בעקבותיה של אנגליה ולא עשו קנוניזציה לטקסט מסוים אלא לסופר מודרני שהועמד על אותו המישור כמו יצירותיו. הקידוש ההדרגתי של שייקספיר הגיע לכדי סגידה ממש (bardolatry, במונח שהגה ג'ורג' ברנרד שו) בפסטיבל סטרטפורד בשנת 1769. במאה וחמישים השנים הבאות השיגו מרבית אומות אירופה משוררים אלמותיים משל עצמן והושיבו אותם על כס מוזהב. או ליתר דיוק, מרבית בני אירופה הצטרפו ללאום שלהם מתוך קבלתו של סופר מסוים כמושיע. האיטלקים והגיאורגים הרחיקו עד ימי הביניים כדי לשלוף משם את דנטה ואת שותא רוסטוולי. ספרד, פורטוגל והולנד נעשו לאומות רנסנס (והחיו את עברן האימפריאלי) באמצעות אימוצם של סרוונטס, לואיש דה קמואש ויוסט ון דן וונדל. מרבית השאר נחפזו לבחור מועמדים מקרב החיים או מבין מי שהקריבו עצמם זה מקרוב על מזבח האומה והאמנות. בין השאר הוכתרו עוד בחייהם או מייד לאחר מותם גתה ושילר בגרמניה, הנס כריסטיאן אנדרסן בדנמרק, רוברט ברנז בסקוטלנד, אלכסנדר פושקין ברוסיה, אדם מיצקביץ' בפולין, שנודר פטפי בהונגריה, מיחאי אמינסקו ברומניה, טאראס שבצ'נקו באוקראינה, קאָרל היִנק מאחה בארצות הצי'כים, חֶריסטו בוֹטב בבולגריה, פרנצֶה פֶרְשֶׁרן בסלובניה, פאבול אורסאג הוויִזְדוּסלב בסלובקיה ויונאס הלגרימסון באיסלנד. אם ורגיליוס יכול להיעשות הומרוס של רומא, וקמואש יכול להיעשות - ובכוונת מכוון - לוורגיליוס של פורטוגל, ואם את שייקספיר אפשר היה לגייס לאחר מותו, ועם תוצאות מרהיבות כל כך, כי אז כל אחד יכול לעשות זאת. וכך אכן עשו.

היוצא דופן הבולט ביותר נמצא דווקא במרכז. צרפת ייחודית באירופה מכיוון שלא יצרה משורר מנצח מובהק. ביבשת שכולה מונותיאזמיים תרבותיים, היא היחידה שהכתירה "פנתיאון" שלם. בתנועות הלאומיות העולות באירופה, הבנייה של הקנון הלאומי החדש כוונה ברובה נגד ההגמוניה התרבותית הצרפתית; חלק גדול מן התנועה הרומנטית היה תגובה לקלאסיציזם הצרפתי. צרפת עצמה, לעומת זאת, לא הזדרזה כל כך להוכיח את ערכה באמצעות טבילתו של הומרוס חדש. חגיגות מיוחדות הוקדשו לרבילה, אך הוא מעולם לא הפך לסרוונטס הצרפתי; וגם למולייר, שמעולם לא הפך לשייקספיר הצרפתי; ולהוגו, שמעולם לא הפך לפושקין הצרפתי. המהפכה הצרפתית הייתה גדולה, אבל לא מהוללת: היא לא הצליחה להצמיח "משטר חדש" מאריך ימים שיקודש בסופר שאין בלתו.

מהפכת ה"נציונליזציה" התרבותית הפאן-אירופית הושלמה בעיקרה עד לעשור השני של המאה העשרים. "העולם הנוצרי" נעשה "אירופה", שהקימה שלל מעוזים קולוניאליים וגבולותיה במזרח היו לא יציבים; "אירופה" התפצלה למדינות לאום, שלכל אחת מהן היה הומרוס משלה ומערכת חינוך עצמאית שנבנתה על תוכניות לימודים בשפה המקומית. הקנון הנוצרי המערבי איחד פעם מאמינים שחיו באזור מפוצל מבחינה פוליטית; מהפכת הנציונליזציה ניתצה את התרבותי לרסיסים כך שיעלה בקנה אחד עם הפוליטי. בד בבד היא איינה את חשיבות הפיצול בין הלטינים לאורתודוקסים בנצרות האירופית.

הקנוניזציה של פושקין במוסקבה ושל קמואש בליסבון אירעה במקביל ובאותו האופן, ביוני 1880, בקצוות המנוגדים של אירופה. שני המשוררים הוכרזו כאוניברסליים מתוך לאומיותם וכלאומיים מתוך האוניברסליות שלהם, הוכרו כאבות הרוחניים של שפות ספרותיות לאומיות ושל תורי זהב, והועלו על נס בזירה הציבורית והפרטית, בבית ובבית הספר כאחד.

אירופה פוסט-נוצרית חדשה צמחה מן האוקיינוס האטלנטי ועד לאוקיינוס השקט, ואז, לאחר התפשטות המושבות הקולוניאליות, מסן פרנסיסקו ובואנוס איירס עד קייפטאון ומלבורן. זו הייתה ציוויליזציה דקה ושברירית - ובכל זאת ציוויליזציה, על פי הגדרתו של מקניל, משום שהאליטות הלאומיות נדרשו להכיר את הפנתיאונים של מדינות אירופה הגדולות ביותר וכן כמה מן הטקסטים היווניים והלטיניים בתרגום. מעטים מחוץ לסלובניה קראו את פרשרן, אבל "להיות משכיל" - בסלובניה, ברומניה או בכל מקום אחר בציוויליזציה החדשה הזאת - פירושו היה לקרוא את ה"קלאסיקות" שתורגמו מצרפתית, מאנגלית, מגרמנית, מאיטלקית ומרוסית, עם עוד כמה תוספות בשוליים.

המערב יורד, העולם עולה

ועל כן "המערב". מן ההיסטוריה שמספר ורוקסקיס מתברר שרוסיה עוררה חרדה משום שהייתה בעת ובעונה אחת גדולה, מכוערת, וקרובה מבחינה תרבותית (וגזעית). הקנון הפוסט-נוצרי החדש, אם אפשר היה לכנותו כך, איים למסמס את הגבול שקודש בטקסים ובתסריטים. **מלחמה ושלוש והאחים קרמזוב** היו אולי "תפלצות רופסות ומדולדלות" (הנרי ג'יימס, שטבע את הכינוי הזה, חש תחושות דומות כלפי הסופרים הוויקטוריאניים הגדולים), ובכל זאת הם נעשו לחלק מן הרפרטואר המשותף של הציוויליזציה. נדרש אפוא שיקוי קסם חדש. "המערב" נולד כשהוא סובל משני ליקויים מולדים, שאת שניהם אבחן קונט ממש מההתחלה: סלידה כרונית מרוסיה, ו"התקוממות עיקשת של תבונת היחיד נגד כלל תקדימי האנושות". הליקוי הראשון נקשר במרחב, השני - בזמן; הראשון נקשר במגבלות תחומיו של המערב, השני - במסתרי מוצאו. ברעיון "המערב" אין שום היגיון בלא אנטגוניסט ממזרח, ואין אויב טוב (גרוע) יותר מידיד מדומה. מאחר ששמו של המערב צמח מתוך הריסותיה של ציוויליזציה שקרסה, כשם קוד ליורשותיה המפורדות, נוצר רושם כי הוא שרוי בדעיכה נצחית. ל"עולם הנוצרי" יש תוכן, ל"אירופה" יש צורה, ולשניהם היה עבר. המערב עדיין לא הוגדר כמו שצריך.

כאן התייצבה אמריקה כמושיעה. ארצות הברית ייבאה ממדינת האם שלה יסודות מסוימים של סגידה למשוררים, ובעצמה עשתה כבת דרך בייצור סופרים נערצים משלה (**שירת הייאואתה** של לונגפלו נכתבה במשקל של **הקאלוואלה** הפינית, ומאמצים גדולים נעשו בשם מארק טוויין, לא מעט מהם בידי טוויין עצמו); אבל כתבי הקודש היחידים שהתקבלו כתשתית ראויה לתרבות משיחית שכבר לא הייתה פרוטסטנטית בתכלית היו משפטיים-פוליטיים. האוניברסיטאות האמריקאיות זנחו את תוכנית הלימודים הנוצרית והקלאסית בערך במקביל לזניחתה באירופה, אבל במקום להחליפה בפנתיאון ספרותי לאומי (אפשר היה לדמיין את לונגפלו תופס את מקומו של פושקין ואת טוויין ומלוויל מחליפים את טולסטוי ודוסטויבסקי), הם בנו קורסים בציוויליזציה מערבית (שהוצגה כפרהיסטוריה של הליברליזם האמריקאי) והנהיגו רשימות של "ספרי מופת" שכללו את תרגום המלך גיימס לתנ"ך, כמה טקסטים יווניים ורומיים ומבחר מן הפנתיאונים האירופיים המרכזיים, כולם בתרגום לאנגלית. בעיית הנוכחות הרוסית (רוסיה אינה חלק מהמערב, אבל צ'כוב כן) נפתרה באמצעות שתיקה. בספרו *The Western Canon* הגדיר הרולד בלוס את "הקנון", אבל לא את "המערב" (וטען כי טולסטוי הוא "הקנוני ביותר מבין כל סופרי המאה התשע-עשרה"); **בעליית המערב** הציע מקנל הגדרה ל"ציוויליזציה", אבל לא ל"מערב" (וכלל את רוסיה ב"שוליה של אירופה", בטענה כי אינה חלק מהמערב אך גם אינה ציוויליזציה נבדלת); ואילו הנטינגטון מנה **בהתנגשות הציביליזציות** חמש ציוויליזציות קיימות שכולם מכירים בהן ככאלה (הסינית, היפנית, ההינדית, המוסלמית והמערבית), והוסיף ש"בעולם בן זמננו" יהיה "ראוי להוסיף" למניין הזה גם את "הציביליזציות האורתודוקסיות, הלטינו-אמריקנית ואולי גם האפריקנית"^[8] (כנראה כדי שלא להתעלם מחלק נכבד מהעולם).

בעקבות מלחמת העולם השנייה, העולם הנוצרי הלטיני כונן - לראשונה מאז נפילת רומא - מדינת ליבה וצבא משותף, אבל "המערב" נותר רוח רפאים. ברית נאט"ו הייתה זרוע של עוצמה אמריקאית שנשלחה אל תוך אירופה במסווה של ברית הגנה משותפת (ובלי להזכיר את המערב באמנת היסוד שלה); רעיון "הציוויליזציה המערבית" לא נקלט כל כך באירופה, והיא המשיכה להבחין בין היסטוריה לאומית להיסטוריה עולמית. המרחב שארצות הברית התחייבה להגן עליו ולייצגו היה "העולם החופשי" - דיבור שחרג הרבה מעבר למערב וחבק את העולם כולו, בניכוי זמני של "אימפריית הרשע". ואילו ברית המועצות ייצגה בינתיים עבור "האנושות הפרוגרסיבית" את חיל החלוץ לעתיד של כל השאר. שם החללית של יורי גגרין - **ווסטוק 1** (מזרח 1) - כיוון לזריחת השמש, ולא לחלקו המזרחי של העולם.

בשלהי שנות השישים, שניהם נחתו בקן הקוקייה: ברית המועצות מתה אחרי מאבק ממושך בדמנציה, ואילו "המערב" איבד את דרכו. ככלל, "העולם החופשי" נעלם מן ההכרזות הרשמיות; "המערב" הופיע בהן פחות ופחות. המרד של תרבות הנגד הפך לאורתודוקסיה בשדה החינוך, והפנתיאונים הלאומיים של מערב אירופה החלו לדעוך לאיטם יחד עם תוכניות הלימודים בציוויליזציה-מערבית מעברו האחר של האוקיינוס. עידן הפקפוק העצמי תוגבר באידיאולוגיה של אשמה לאומית, שנולדה לראשונה בגרמניה על בסיס שילוב נוצרי ופרידיאני של הכאה על חטא. לראשונה בהיסטוריה המתועדת החלו חברות האדם לעמוד טקסית על לכידותן לא באמצעות חגיגה של ניצחונות וקינה על תבוסות, אלא באמצעות התפעלות מדיוקן החרטה הקולקטיבית שנשקף אליהן מן המראה.

התמוטטות הקומוניזם באה בצד ניצחון האוניברסליות של המערב על פני הייחודיות של המערב. ארצות הברית ובעלות בריתה הפכו ל"קהילה הבינלאומית". "העולם החופשי" נעשה "העולם". מרבית הקורסים שעסקו בציוויליזציה המערבית הוחלפו בהיסטוריה כללית של העולם. הליברליזם המערבי הורחב אל כל שאר האנושות בדמותן של זכויות אדם גלובליות. מדינות אירופה המערבית זנחו את תכלית קיומן מימי הרומנטיקה (שוודיה כמדינת הלאום השוודי) לטובת "ערכים" אוניברסליים (תושבי מזרח אירופה העמידו פנים כי הם אינם שמים לב לכך). האינדיווידואליזם המערבי, שאותו בחנו והוקיעו קונט ואינספור ממשיכי דרכו, כבש עוד ועוד שטחים כאשר העצמי המשוחרר יצא לעצב עוד ועוד דרכים חדשניות, גמישות ומותאמות אישית להוויה האנושית. לראשונה בהיסטוריה המתועדת, מוסדות רשמיים מסוימים (לרבות בתי ספר, תאגידים מסחריים וסוכנויות ממשל) התחייבו להתעלות מעל לחלוקת האנושות לגברים ולנשים.

הציוויליזציה המערבית כקהילה "מאוחדת בידי קנון ספרותי משותף" חדלה להתקיים משום שכבר לא היה לה קנון משותף כזה. "הציוויליזציה המערבית" כרעיון תרבותי ופוליטי חדלה להתקיים משום שהיא נעלמה מן הרטוריקה הפוליטית, מתוכניות הלימודים במכללות וגם מן הדמיון התרבותי בכל מקום כמעט. המערב עדיין היה שם, אבל לא הציוויליזציה (למרות מאמציו של הנטינגטון). דווקא בנקודת הזמן הזאת יצאה ברית נאט"ו - אותה מוסד צבאי שחברותיו היו מערביות, שסדר היום שלו היה אנטי-סובייטי, ושלתע נשללה ממנו משימתו - לממש את נבואת היסוד שלה. הדבר החשוב כבר לא היה טיב המעורבות (מלחמה בטרור, קידום דמוקרטיה, התערבות הומניטרית ומאבק נגד רודנויות הם משימות אוניברסליות, לא מאבקים מערביים באופן ספציפי), אלא נגד מי היא מכוונת. המערב היה נכון להתייצב מחדש כעולם נוצרי פוסט-נוצרי שחושש מפני רוסיה. נאט"ו, בהיותה זרועו הצבאית של המערב (הזרוע האירופית של האימפריה האמריקאית), נזקקה לאיום הרוסי כדי לשמור את הפחד בחיים.

אל מול האוניברסליזם המערבי ניצבים לאומנים שמחזיקים היטב בהגה השלטון במרבית שטחה של מזרח אירופה (ונחשבים ראויים או בלתי ראויים לפי התייחסותם לבריסל), ומוקעים כ"פופוליסטים ימניים קיצוניים" ממערב לנהר אודר. סוד הקסם שלהם משתרע על הטווח שבין "מורשת נוצרית" משותפת, המרמזת על אחדות של המערב, ובין התקוממויות מקומיות שפונות נגד האחדות הזאת - עם נטייה כללית לאלה האחרונות. המילה "מערב" משמשת באופן שרירותי ולא עקבי. המדינות היחידות שטוענות כי הן מגינות על הציוויליזציה המערבית הן ישראל ואוקראינה, ולפניהן דרום אפריקה מימי המפלגה הלאומית - שלושתן אתנוקרטיות רדיקליות שהתנהלותן עומדת בניגוד מובהק למרבית הערכים הליברליים היקרים לרוב ממשלות המערב.^[9]

שוליים אפשר לנהל. את ישראל ואוקראינה אפשר למסגר ככאלה שאינן עומדות במרבית ההגדרות של "המערב"; מן האתנו-לאומנים של המדינות הבלטיות אפשר להתעלם בגלל קוטנם או להלל אותם בזכות התיעוב המופתי שלהם כלפי רוסיה; את הונגריה של אורבן או את איטליה של מלוני אפשר לאלף או להכיל, במידה כזו או אחרת של הצלחה. אבל מה קורה ל"מערב", בכל הגדרה שהיא, כאשר לאומנים משתלטים על בירת האימפריה? ביאתו השנייה של טראמפ חשפה את האנומליה ההיסטורית במעמדה של ברית נאט"ו. להגנה מפני איומים, אמיתיים או כוזבים, יש מחיר: נאמנות לאדונים פיאודליים, מנחות לפולשים ויקינגים, מיסים למדינות מודרניות, דמי חסות לטוני סופרנו. אם ספקי הפרוטקשן

סבורים שהאיום אמיתי ומשפיע גם על ביטחונם שלהם, כי אז המחיר עשוי להישאר נמוך יחסית; אם הם סבורים שהוא מוגבל לבן החסות או שהוא כוזב לגמרי, כי אז המחיר עולה. האיחוד האירופי השקיע כל כך הרבה בניפוח האיום וכל כך מעט בהתמודדות עימו, עד שהוא עלול להצטרך לבחור אחת משלוש: לשלם מחיר גבוה יותר תמורת ההגנה האמריקאית, לשלם מחיר גבוה אף יותר תמורת מכונת מלחמה משלו, או להודות (כפי שאני סבור) שהאיום מופרך.

הלאומנות האמריקאית לא צמחה מתוך מהפכת הנציונליזציה. היא תמיד החזיקה במצע אוניברסליסטי, ומעולם לא הייתה לה מקבילה של ה"אומה ההונגרית" שעליה תוכל להתרפק. העולם החדש התייחס בביטול לעולם הישן לאורך חלק גדול מן ההיסטוריה שלו, ושמת בשקט את דיבורי "הציוויליזציה המערבית" אחרי כשמונים שנות טיפוח מתון. לאמריקה הגדולה של טראמפ ול"אירופה של אומות" מבית מדרשו של אורבן אין צורך גדול ב"מערב". גיי די ואנס, בנאומו בוועידת הביטחון במינכן בפברואר 2025, שאל שאלה שעולה זה מאתיים שנה כמעט במרחבים שוורוקסקיס עוסק בהם:

שמעתי הרבה על הדבר שאתם צריכים להתגונן מפניו, וזה חשוב, כמובן. אבל מה שקצת פחות ברור לי, ושבואי מטריד, לדעתי, רבים מאזרחי אירופה, הוא השאלה לשם מה בדיוק אתם מתגוננים. מה החזון הפוזיטיבי שמניע את ברית ההגנה המשותפת הזאת שכולנו מאמינים בחשיבותה הגדולה?

הצהרות פומביות של פוליטיקאים אירופים מעלות שתי תשובות אפשריות. הראשונה - שללא ספק יוצרת דחיפות רבה יותר ומעוררת את הרגשות העמוקים ביותר - היא שהגנה לשם משהו והגנה מפני משהו הן היינו הן, משום שרוסיה תמיד מאיימת. התשובה השנייה היא "ערכים", שבאמנת האיחוד האירופי הם מזוהים עם הדמוקרטיה הליברלית. טיעונו של ואנס במינכן היה שהאיום החיצוני נופח, ושהדמוקרטיה הליברלית נזנחה לטובת חתירה לקידום דוגמות אחרות. הנקודה הרחבה יותר, שאותה הוא חסך ממאזיניו ההמומים, היא שהמערב ייצג פעם משהו מהותי הרבה יותר מאשר "ערכים". כשוואנס דיבר במכון הריטג' כעבור חודש וחצי, הוא קרא לחזור אל "כמה מן הרעיונות היסודיים ביותר של המערב, האמונה הנוצרית שעליה כל אומות המערב [...] נוסדו באמת". הוא לא הסביר אילו השלכות פוליטיות או מוסדיות עשויות להיות למעשה כזה, אבל אפשר להניח ששום דבר שדומה לו אינו עומד על הפרק או אפילו ניתן להעלותו על הדעת. המלצתו - שאותה ייחס לספר "מדריך לדיסידנטים נוצרים", חיבורו ה"נבואי" של רוז דֶרֶר *The Benedict Option* - הייתה "שלא לחיות בשקר". על פי דרר, פנייתו של אלכסנדר סולז'ניצין לנתיני המשטר הסובייטי ב-1974 - שלא לחיות בשקר - נעשתה רלוונטית שוב, מאחר שהמערב עמד תחת מצור מצד האידיאולוגיה הטוטליטרית הקרויה "צדק חברתי".

כפי שוורוקסקיס מראה, הרעיון כי המערב הוא קהילה תרבותית צמח דווקא מתוך עיי החורבות של הקהילה הזאת. הרעיון הזה עשוי להתייחס לכל מיני "מהויות" שחלקן (כמו חירות ונצרות) אינן מתיישבות היטב זו עם זו, אבל שני דברים נותרו תמיד בעינם: האיום של רוסיה מבחוץ, והפחד מפני התפוררות מבפנים. שני אלה פועלים היטב יחדיו, אבל במקרה הצורך אחד מהם יכול להאפיל על השני. הממשל האמריקאי הקודם התמקד בעניין הראשון, ואילו הממשל הנוכחי מתמקד בעניין השני. הרעיון של "שלום מתוך עוצמה" מושתת על עוצמה מתוך חולשה.

[1] ↑ פרידריך ניטשה, **מעבר לטוב ולרוע / לגניאלוגיה של המוסר**, בתרגום ישראל אלדד, ירושלים: שוקן, 1975, עמ' 287 (הערת המערכת).

[2] ↑ פרידריך ניטשה, **שקיעת האלילים**, בתרגום ישראל אלדד, ירושלים: שוקן, תשל"ד, עמ' 120-121 (הערת המערכת)

[3] ↑ Milan Kundera, "The Tragedy of Central Europe," *The New York Review*, April 26, 1984

[4] ↑ ליאו שטראוס, "קדמה או חזרה?" בתוך **ירושלים ואתונה: מבחר כתבים**, בתרגום אברהם הוס דוד זינגר, ירושלים: מוסד ביאליק ומכון ליאו בק, 2001, עמ' 395-396 (הערת המערכת).

[5] ↑ לטביה איבדה כשליש מאוכלוסייתה להגירה מאז שיצאה לעצמאות.

[6] ↑ Mark Lilla, "Slouching Toward Mecca," *The New York Review*, April 2, 2015

[7] ↑ על רעיון "המערב" במדיניות החוץ האמריקאית (ועוד הרבה יותר מכך) ראו Michael Kimmage, *The Abandonment of the West: The History of an Idea in American Foreign Policy*, New York: Basic Books, 2020.

[8] ↑ סמואל הנטינגטון, **התנגשות הציביליזציות**, בתרגום דוד בן-נחום, ירושלים: מרכז שלם, תשס"ג, עמ' 40 (הערת המערכת).

[9] ↑ ישראל דוגלת בהפרדה גזעית. אוקראינה מתאמצת להפוך חברה רב-לאומית, רב-תרבותית ורב-אמונית למדינה של "צבא, שפה, אמונה". סיסמה זו של פטרו פורושנקו, נשיא אוקראינה לשעבר ועדיין מנהיגה של מפלגת האופוזיציה המרכזית, אומצה והורחבה הלכה למעשה בידי ממשלתו של וולודימיר זלנסקי (שניהם דוברי רוסית כשפת אם שמנהיגים באמצעות דוגמה אישית - לפחות בציבור, ולא בלי מאמץ).

יורי סלזקין הוא פרופסור בבית הספר ללימודים מתקדמים במחלקה להיסטוריה באוניברסיטת קליפורניה בברקלי. הוא מחברו של הספר *The Jewish Century* ושל הספר *The House of Government: A Saga of the Russian Revolution*, שיצא לאור בדצמבר 2025. המאמר המקורי פורסם תחת הכותרת "Why 'The West'?" ב-*New York Review of Books* ב-18 בדצמבר 2025.

Copyright © 2025 Yuri Slezkine

תרגום: יניב פרקש